

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1-4 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1719, fremsættelsen i tidenden sp. 1904).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i statshusmandsloven.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1695, fremsættelsen i tidenden sp. 1908).

Carl Petersen: Det fremgår af ministerens fremsættelsestale, at de to lovforslag, som tinget i dag behandler, er resultatet af det arbejde, som er udført af den kommission, der blev nedsat i 1957, og som fik til opgave bl. a. at finde en form, hvorefter det var muligt at begrænse sælgernes kapitalisering ved ejerskifte af de rentelepser, de har fået ved brugen oprettelse, og at skabe muligheder for, at statshusmændene får en rimelig adgang til at udnytte det almindelige realkreditmarked, samt at finde frem til en forkortelse af løbetiden for de langfristede lån.

Desforuden var der i kommissoriet givet kommissionen den opgave at udtale sig om, hvorvidt rammerne for oprettelse af statshusmandsbrug kan anses for hensigtsmæssige under hensyn til de produktions- og driftsformer, som nu må anses for samfundsmæssigt rigtige.

Det sidste punkt, jeg her har nævnt, har kommissionen ikke taget stilling til. Nogle

vil måske mene, at det havde været logisk, om dette punkt i kommissoriet var blevet behandlet først, da det vel må siges, at en afgørelse af dette spørgsmål måtte være bestemmende for, hvilken stilling man ville tage til de øvrige punkter i kommissoriet; men jeg tror, at eventuelle skeptikere ved nærmere eftertanke nok vil indrømme, at dette spørgsmål er så vidtspændende, at det rækker langt ud over, hvad der har interesse i forbindelse med en revision af statshusmandslovgivningen. Det var derfor også naturligt, at kommissionen undlod at tage stilling til dette spørgsmål, særlig da ministeren havde under overvejelse at nedsætte en landbokommission, der skulle arbejde med samtlige landbrugsproblemer; som bekendt er denne kommission nu nedsat.

Det resultat, som kommissionen nåede til, viste sig ikke på nogen måde revolutionerende, da det ikke på noget område er gået ud over det principielle. Bestræbelserne er gået i retning af at simplificere de gældende love. De mange bestemmelser, der gennem årene er blevet indføjjet, alt efter hvilke krav der var stillet, og som vel var begrundet i tiden, på hvilken disse bestemmelser blev vedtaget, er nu efterhånden blevet så udviklede, at de ikke rigtig passer til nutiden. For lige så vel som det for 40 år siden var nødvendigt at gennemføre en lovgivning, der gav statshusmændene en særstilling, er det vel efterhånden blevet nødvendigt at formindske afstanden mellem de vilkår, under hvilke statshusmandsbrug oprettes, og de vilkår, som andre unge landmænd er henvist til at erhverve ejendomme under, og vi må vel stadig som lovgivere have for øje, at der ikke gives love, som favoriserer enkelte på andres, ligestilledes, bekostning. Så vidt jeg kan skønne, vil de ændringer, der nu er foreslået, betyde en forbedring, og de vil ikke stå som nogen hindring for, at der i fremtiden yderligere kan ske en normalisering af denne lovgivning, hvis fremtiden måtte gøre dette nødvendigt; det er jo ikke utænkeligt, at der sker en del, når den kommission, som nu er nedsat, får behandlet landbrugets problemer samlet. Men indtil da vil de forslag, som nu foreligger, efter min opfattelse kunne gøre god fyldest.

[Carl Petersen.]

Jeg finder anledning til at beklage, at der ikke i kommissionen kunne opnås fuld enighed. Jeg ser i denne forbindelse bort fra den mindretalsudtalelse, som er afgivet af formanden for jordlovsudvalget. Jeg synes, at den motivering, formanden har givet for sit standpunkt, er for svag og for intetsigende; den må derfor stå i sig selv, den er.

Det konservative medlem i kommissionen er derimod gået imod forslagene med den motivering, at man burde vente, indtil den nu nedsatte kommission havde udtalt sig om det spørgsmål, som var anført under nr. 5 i kommissoriet for den kommission, som nu har afsluttet sit arbejde; dette spørgsmål er, som jeg allerede har sagt, blevet henvist til behandling i den nye kommission. Det konservative standpunkt er mærkeligt, også af den grund, at det i mindretalsudtalelsen erkendes, at det, der er foreslået, altså de foreliggende forslag, betyder en simplificering af det bestående; og da, som jeg allerede har nævnt, de foreslåede ændringer ikke på nogen måde vil hindre, at der foretages yderligere ændringer, kan jeg ikke forstå, det var nødvendigt at tage dette særstandpunkt. Hvis det alene skulle tjene det formål at understrege det konservative partis indstilling til vor husmandslovgivning, synes jeg for så vidt, det var unødvendigt, for den er jo velkendt. På den anden side kan partiet dog ikke fralægge sig et ansvar for denne lovgivning, eftersom det gennem mange år har stemt for disse love og haft indflydelse på deres udformning. Også dette burde vel være taget med i betragtning, da partiet sagde fra i kommissionen. Hvis kommissionen havde fulgt det konservative standpunkt, ville det have betydet, at vi i en årrække skulle fortsætte med en lovgivning, som partiet selv i udtalelsen indrømmer at tiden er løbet fra.

Derimod finder jeg anledning til at udtale min tilfredshed med, at det andet oppositionspartis repræsentant i kommissionen, det ærede medlem hr. Niels Eriksen, stort set har fulgt flertallets indstilling. De to partier er altså endnu ikke helt gået op i en højere enhed; det kan man så beklage eller glæde sig over, alt efter som man har temperament til.

Jeg vil nu gerne gøre nogle bemærkninger om selve lovforslagene. Da de er ledsaget af meget fyldige bemærkninger, finder jeg ikke, der er nogen grund til her ved første behandling at omtale alle de ændringer i forhold til gældende lov, som er foreslået; jeg vil derfor nøjes med at omtale dem, der er af mere principiel betydning.

Begge lovforslag har den form, som kommissionen har foreslået, dog med afvigelser med hensyn til størrelsen af de enkelte udlån i henhold til udlånsloven; her har ministeren foreslået en forhøjelse, som er begrundet med, at omkostningerne ved byggeri og jorderhvervelse er steget, siden den nugældende lov blev vedtaget. Jeg har ingen bemærkninger at gøre hertil, for selv om det kan være betænkeligt at forhøje lånene til jorderhvervelse, må det vel indrømmes, at de bedre forrentningsmuligheder, som det tegner til at landbruget vil få fremefter, naturligvis vil forplante sig og give sig udslag i højere jordpriser, og at en forhøjelse derfor er nødvendig, når jorden skal erhverves.

I den nugældende udlånslov gives der lån til forskellige formål med forskellig rente og forskellig afdragetid. Nu foreslås det, at der stilles midler til rådighed til samme formål, men at lånene betragtes som ét lån, der forrentes med samme rente og afdrages efter annuitetsprincippet, således at lånet er afdraget efter 60 års løbetid. At dette er en forenkling og normalisering, er øjensynligt, når man sammenligner med det nu eksisterende, som er sådan:

Der er jordkøbslånet, hvis løbetid strækker sig over 276 terminer eller 138 år. Den del af byggelånet, som skal afdrages, løber over 166 terminer eller 83 år; dog må det i denne forbindelse nævnes, at en del af dette lån skal være afdraget inden 55 år. Installationslånet løber over 20 år. Etabløringslånet afdrages over 12 år.

Det er disse 4 slags lån, der ifølge det foreliggende lovforslag om udlån til statshusmandsbrug skal betragtes som ét lån, som skal forrentes med $4\frac{1}{2}$ pct. p. a. — det er en lille forhøjelse af rentefoden, men dog stadig i underkanten af det, som kaldes gennemsnitsrente, således at der vel her stadig er en lille fordel i forhold til, hvad det almindelige marked kan tilbyde i gennemsnit.

[Carl Petersen.]

De lettelser, der gennem årene er givet disse brug, bibeholdes stort set, men også her er forslaget mere overskueligt, for det er vist ingen overdrivelse, når jeg siger, at det, vi har i øjeblikket, ikke er særlig overskueligt.

De lempelser, der gives efter forslaget, består nu i, at $\frac{1}{5}$ af det samlede lån skal være rente- og afdragsfrit, men skal stå som en spærreprioritet i 60 år, hvorefter den forsvinder, hvis der ikke i mellemtiden er foregået overdragelse til andre. Hvis dette sker, skal denne spærreprioritet benyttes som redskab til at sikre ejendommen fremefter til kvalificerede, kapitalfattige landmænd. Bliver sådanne ejendomme imod forventning købt af folk, der ikke svarer til den betegnelse, jeg her har givet, kan denne rentefri spærreprioritet pålægges rente, endda helt op til $7\frac{1}{2}$ pct. p. a., eller forlanges udbetalt. Jeg tillægger denne bestemmelse stor betydning med hensyn til at bevare disse brug, også i fremtiden, for dem, statshusmandsbrugene i sin tid var tiltænkt, nemlig unge kvalificerede landmænd, som selv har sammensparet en lille kapital.

Foruden den begunstigelse, som denne rente- og afdragsfri spærreprioritet yder, er der en bestemmelse om et direkte driftstilskud de første år. Det bestemmes i lovforslagets § 5, at i hvert af de første 4 halvår nedsættes halvårsydelsen med 37,5 pct. og i hvert af de følgende 6 halvår med 15 pct. Disse direkte tilskud kan vel løseligt gøres op til et samlet tilskud på omkring 6 000 kr. pr. brug, vil jeg tro.

Man vil heraf se, at det nu er betydelig lettere at finde ud af, hvad der er lån, og hvad der er tilskud, og måske vil det lette diskussionen fremefter om dette emne.

Ja, det var de bemærkninger, jeg havde at gøre til udlånslovforslaget.

Det er givet, at en hel del af de ændringer, der indeholdes i det andet lovforslag, forslag til lov om ændringer i statshusmandsloven, har relation til de i udlånslovforslaget foreslåede ændringer. Der er deudover enkelte andre bestemmelser, som der måske er grund til at opholde sig lidt ved.

Som det huskes, blev der for år tilbage indført et nyt organ i administrationen, de såkaldte tremandsudvalg. Der har altid

været diskussion om, hvilken nytte og betydning de havde. I hvert fald mener man nu, at de har opfyldt deres mission, og de ophæves derfor. Det skal ikke møde modstand fra min side.

En betydelig ændring er en ny affattelse af lovens § 9, lovforslagets § 3. Jordlovsudvalget får her adgang til at gøre arealer byggemodne med hensyn til anlæggelse af veje, forsyning med vand, elektricitet og kloakker, hvis det viser sig nødvendigt, samt selvfølgelig dræning og kultivering af arealer, som ikke er modne til udstykning. Det er naturligt, at disse ting er i orden, før udstykning finder sted. På dette område har vordende husmænd før i tiden mødt meget store vanskeligheder; mange gange har de været udsat for næsten ruin. Det vil nu kunne undgås, og jeg er overbevist om, at anlægsudgifterne vil blive betydelig mindre, når anlæggene udføres samlet, fremfor hvis de udføres af den enkelte, og det må betegnes som en meget stor forbedring.

Der er endvidere for jordrentebrugene foreslået en ny fastsættelse af jordrenten, som hidtil har været renten af den ansatte grundværdi. Men det har gennem årene vist sig, at grundværdiansættelserne var lavere, mange gange betydelig lavere, end det beløb, staten havde erhvervet jorden til, og det kan for så vidt ikke forbavne nogen, der kender til vurderingsarbejde, at det netop er sådan. Følgen har været, at jordfonden har haft underskud efter at have købt jorden, og det har jo ikke været meningen. Når man ser på tingene, er der vel noget, der tyder på, at hvis ikke der gøres noget, vil denne udvikling fremover blive værre og værre. Det er uheldigt, og derfor foreslås det, at der gives hjemmel til at fastsætte et mindstebeløb, af hvilket der skal svares jordrente, selv om den ansatte grundværdi er lavere, dog med en vis begrænsning. Jeg mener, at også denne bestemmelse er nødvendig og rigtig.

Der er ligeledes en ændring i bestemmelsen om udbetaling af byggelånene, som jeg hilser med tilfredshed. Den nuværende udbetalingsordning har alt for ofte voldt vanskeligheder, ikke mindst for de håndværkere, der byggede for husmanden, fordi der var så mange formaliteter, der først skulle bringes i orden, før disse penge kunne

[Carl Petersen.]

udbetales. Den ny bestemmelse går ud på, at hele lånet udbetales til en bank eller sparekasse, og så kan der trækkes på lånet, efterhånden som arbejdet skrider frem, idet der selvfølgelig må være garanti for, at pengene går til det formål, de er bevilget til.

En mangel ved den nugældende lov er også, at statshusmanden lukkes ude fra det almindelige realkreditmarked, selv om der er værdier, der kan pantsikre et yderligere lån. Det foreslås ændret derhen, at statslånet kan rykke for nye lån, når blot statens penge er sikret inden for 120 pct. af ejendomsværdierne. Jeg tror nok, at ejendomsværdierne var det, man i gamle dage kaldte for panteværdierne. Der er ingen tvivl om, at denne bestemmelse vil få betydning for de lidt ældre brug, og jeg er derfor meget tilfreds med den bestemmelse, som her er kommet ind som en ændring til den gældende lov.

Der er som norm for, hvad der forstås ved familiebrug, i gældende lov nævnt „8 ha middelgod jord“. Dette er nu slettet og foreslås erstattet med en sætning, der siger, at bruget ikke må være større end et til et familielandbrug passende areal. Det kan vist godt siges, at denne formulering ikke kommer ind under begrebet klar formulering, men der er sikkert heller ingen, der er i tvivl om, hvorfor den er uklar. Det synes jo, som om det skal blive et af fremtidens store diskussionsemner i forbindelse med vore jordlove, hvor store familiebrugene skal være — guderne må vide, hvorfor det er så svært. Den nye bestemmelse skal nok læses sådan, at man nu er blevet klar over, at de 8 ha er for lidt, og så må vi mere utålmodige vente og se, hvad den kommende tid bringer med sig i så henseende, men vanskelighederne for administrationen bliver sikkert ikke mindre ved denne formulering i lovforslaget.

Lad mig så til slut sige et par ord om de alt for små ejendomme. Vel er der i den nugældende lov bestemmelser, der tillader sammenlægning af sådanne ejendomme, men efter min mening er vilkårene alt for stramme. Der er nu lempet lidt på dette forhold i forslaget, men efter min mening alt for lidt. Jeg begriber ikke, at nogen, hvis de da kender noget til det praktiske liv på dette område, vil løfte en finger for at bevare

denne brugstype, men det er dog endnu mere uforståeligt, at nogen vil løfte næsten hele hånden for at forhindre, at de forsvinder. Er de landbrug i dette ords virkelige forstand og drives som landbrugsejendomme, så ved alle, at indehaverne af disse for små brug frister en trist tilværelse; og tjener de kun som almindelig bolig, hvad man har mange beviser på, synes jeg, det var bedst for alle parter, at der ikke hørte noget jordareal til. Jeg håber, at vi i det udvalg, som jeg tænker skal nedsættes, kan blive enige om noget fornuftigt også på dette område.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne give begge lovforslagene socialdemokratiets varmeste anbefaling, og jeg håber så, at udvalget kan finde en tilfredsstillende løsning på de foreliggende problemer.

Niels Eriksen: Den kommission, som i 1957 blev nedsat af den højtærede landbrugsminister, og som jeg har haft den ære at være medlem af, havde bl. a. til opgave at undersøge, om de for nyoprettede statshusmandsbrug gældende rammer og udformningen af brugenes produktions- og driftsformer måtte anses for hensigtsmæssige under hensyn til den udvikling i landbruget, som er foregået siden statshusmandslovens gennemførelse.

Jeg havde håbet, at det i kommissionen havde været muligt at få en virkelig indgående belysning af problemerne omkring statshusmandsbrugene og i det hele taget af de problemer, der knytter sig til oprettelse af nye brug. Staten opretter jo erhvervsvirksomheder, oven i købet som regel ved tvangsmæssige indgreb i bestående brug, og det er klart, at de principielle spørgsmål, som knytter sig hertil, har meget betydelig interesse. Det er derfor både ønskeligt og nødvendigt, at man under de skiftende forhold stedse søger spørgsmålene belyst bedst muligt.

Det må imidlertid med beklagelse erkendes, at kommissionens bidrag i denne henseende ikke er særlig tungtvejende. Der foreligger vel i bilagene nogle redegørelser dels for økonomien i de forskellige brugstørrelser, dels for de befolkningsmæssige problemer, som er knyttet til landbruget, men om nogen dybergående kommissionsbehandling af disse spørgsmål er der ikke tale. Det har ikke været muligt i kommis-

[Niels Eriksen.]

sionen at få gennemført en nøjere undersøgelse af, i hvilket omfang mindre landbrugsejendomme danner hovedgrundlaget for ejerens og hans families erhverv. Det er også et spørgsmål, som man drøfter meget i denne tid, og som derfor i høj grad trænger til belysning.

Ser vi på de oplysninger, som statistikken giver os, så fortæller de, at op imod en fjerdedel af ejendomme under 10 ha afhændes til ikke-landmænd; det må give anledning til nøje overvejelse vedrørende spørgsmålet om udstykning, hvis det viser sig at være sådan, at der hvert år glider fra måske 500 op til 1 000 husmandsbrug bort fra den egentlige landbrugsmæssige udnyttelse som familiebrug. Uden et nøje kendskab til de tendenser og økonomiske kræfter, som ligger bag en sådan udvikling, kan det være betænkeligt at fortsætte.

Også udstykningens placering i forhold til hele generationsskiftet inden for landbruget trænger til en nærmere belysning. Det nytter ikke så forfærdelig meget, at staten opretter nye husmandsbrug, hvor der skaffes mulighed for, at 100-200 unge landmænd kan få en selvstændig bedrift på rimelige vilkår, hvis der i øvrigt er forhold, som vanskeliggør det for de 6 000-7 000 unge landmænd, som hvert år etablerer sig som selvstændige landmænd. Sker der en forrykning af det normale generationsskifte inden for landbruget, således at f. eks. besiddelsestiden for de ældre landmænd udvides i forhold til det normale, vil de vilkår, hvorunder de unge landmænd starter, blive vanskeliggjort for stærkt i forhold til de økonomiske muligheder, som foreligger, og det er spørgsmålet af en langt mere indgående produktionsmæssig, økonomisk, menneskelig og social rækkevidde end de problemer, som knytter sig til udstykningen. Jeg kunne tænke mig, at man overvejede muligheden for at give de unge, der opsparer et beløb til erhvervelse af selvstændig erhvervsvirksomhed, skattelettelse for en sådan opsparing. I dag er de unge, der etablerer sig,

i virkeligheden dårligere stillet end dem, der etablerede sig for et par år siden, fordi skattelettelsen for nyetablerede er bortfaldet.

Jeg ville også synes, at man skulle kunne finde en ordning, hvorefter investeringsfonds kunne etableres for enhver borger til brug for oprettelse af egen virksomhed. Det er i dag landbruget, vi taler om, men jeg har ikke noget imod, at ordningen kommer til at omfatte alle erhvervsgrene.

Det glæder mig, at det ærede medlem hr. Carl Petersen også havde opmærksomheden henvendt på hele denne gruppe unge, og jeg håber derfor, at det ærede medlem vil medvirke til og give støtte til, at vi virkelig finder frem til noget, som er til virkelig støtte for den ungdom, som skal etablere sig.

Det tredje forhold i forbindelse med udstykningen, som giver mig anledning til nogle bemærkninger, er spørgsmålet om, hvorvidt det er rimeligt at opretholde det kolossale administrationsapparat, som er nødvendigt dels for at fremskaffe jorder til udstykning, dels for at administrere lån-givningen og føre tilsyn med de oprettede brug.

Forkøbsretten må erkendes at være en betydelig ulempe for de brug, den vedrører, og den medfører en betydelig administration. Der kunne være anledning til at tage op til nærmere overvejelse, om den indsats, de omkostninger og ulemper, som er forbundet hermed, står i et rimeligt forhold til de resultater, der opnås.

Det er i øvrigt min opfattelse, at man i langt højere grad, end tilfældet har været, bør udnytte mulighederne for sammenlægning af mindre brug, eventuelt gennem en udvidelse af forkøbsretten for ejendomme, der må erkendes at være for små til at danne grundlag for en families eksistens, og som måske tillige er forsynet med ringe og utidssvarende bygninger. I hvert fald bør alle de tilfælde, hvor husmændene selv ønsker en sammenlægning foretaget, behandles overmåde velvilligt. Jeg kan ikke

[Niels Eriksen.]

anerkende det berettigede i, at statens medvirken til disse sammenlægninger er betinget af, at der ikke kan skaffes de pågældende brug tillægsjord fra større landbrugsejendomme. Det må dog være rimeligt at udnytte alle muligheder for en frivillig ordning, før man skrider til tvangsindgreb. Efter det ærede medlem hr. Carl Petersens udtalelser om, at de, der har disse ejendomme, mange gange frister en trist tilværelse, har jeg håb om, at vi i det kommende udvalgsarbejde måske kan finde frem til sådanne bestemmelser, der ikke så stærkt hindrer en rigtig løsning, som jeg synes lovforslaget gør.

Vi ser i denne tid, hvorledes de økonomiske vilkår, som landbruget er underkastet, griber ind i dets struktur på afgørende måde. F. eks. diskuteres nu ved næsten alle landbomøder meget indgående spørgsmålet om oprettelse af fællesstalde. Den tendens til stordrift på husdyrbrugets område, som her gør sig gældende, går mod alle hidtil vante forestillinger om, at netop på husdyrbrugets område er det den lille bedriftsenhed, som har sin særlige styrke i kraft af den større påpasselighed og omhu, som anvendes ved husdyrenes pasning. Det kan ikke nytte, at vi sidder alle disse ting overhørig. Vor opgave er at søge de jordpolitiske spørgsmål løst på en sådan måde, at de kommer til at passe ind i den økonomiske udvikling, som er i gang, og der er for mig en betydelig tvivl om, hvorvidt en udstykning efter de nugældende retningslinjer er i overensstemmelse med dette princip.

Det må i sandhedens interesse erkendes, at der inden for kommissionen er gjort et meget omfattende arbejde for at finde frem til en løsning af de spørgsmål, der knytter sig til långivningen, til lånenes sikring og afvikling, og det må erkendes, at de forslag, som man herved er nået frem til, indebærer betydelige fordele i forhold til den nugældende ordning. Det må være en betydelig forenkling, at lånene nu sammenfattes under ét og afdrages over 60 år fremfor over 130-140 år, som det hidtil har været. Disse bestræbelser for at forenkle långivningen er ganske udmærkede, men jeg havde for mit vedkommende set hen til, at der i kommissionen var blevet udført et

lige så omfattende arbejde på at klare de mere principielle spørgsmål i forbindelse med denne lovgivning.

Mit parti påskønner, at den højtærede landbrugsminister har efterkommet vort ønske om at nedsætte en landbrugskommission, hvis opgave i kommissoriet er fastsat til en undersøgelse af, hvorledes den igangværende produktions tekniske og økonomiske udvikling påvirker landbrugsøkonomien under forskellige forhold, såsom bonitet, beliggenhed, ejendomsstørrelse, driftsform og besiddelsesform, og derefter fremkomme med forslag til sådanne foranstaltninger, som kommissionen skønner det hensigtsmæssigt at få gennemført. Jeg er tilfreds med kommissoriets udformning, og vi håber, kommissionen vil arbejde hurtigt. Inden for min gruppe vil vi afvente kommissionsbetænkningen, inden vi tager endelig stilling til den fremtidige jordlovgivning. Vi tror, det er rigtigt indtil da at gå lidt sagte frem med udstykningen, hvis der da ikke er tale om nyindvundne arealer, hvor man må sørge for at give brugene en passende størrelse.

Jeg vil gerne resumere derhen, at vi erkender, at der rent teknisk er sket betydelige forbedringer i det fremsatte forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug i forhold til den gældende lov, og vi vil i det kommende udvalg se nærmere på enkelthederne og i øvrigt medvirke til en velvillig behandling af lovforslagene.

H. C. Toft: Ved de sidste års behandlinger af forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug, i hvert fald siden valget 1957, har jeg på mit partis vegne vendt mig mod denne udlånsvirksomhed fra staten. Vi har kritiseret den utrolig lange afdrags-tid. Vi har kritiseret, at staten på denne måde gav store midler bort til ganske enkelte borgere, der etablerede sig ved landbruget, medens et stort tal af andre unge borgere, op mod 6 000, måtte etablere sig ved landbrugerhvervet uden statsgaver; tværtimod måtte disse unge borgere gennem skatterne være med til at fremskaffe midlerne til dette tilskud for at give godt 150 unge økonomiske begunstigelser til erhvervelse af ejendomme, som efter vor opfattelse i vore dage slet ikke er ideelle, men derimod oftest for små og urationelle.

[H. C. Toft.]

Det er derfor en økonomisk fejlinvestering af statens midler, en disposition med skatteborgernes penge, som intet har med forsvarelighed at gøre.

Det forslag, der er udarbejdet af den kommission, som har afgivet betænkning til landbrugsministeren vedrørende ændringer i statshusmandsloven og loven om udlån til statshusmandsbrug, og hvis flertal ministeren har fulgt ved fremsættelsen af de foreliggende lovforslag, fjerner nogle af de uhyrligheder, vi tidligere har fremhævet også her i folketinget, således f. eks. den urimeligt lange afdragstid og de mange forskellige formål, der kunne ydes lån til på forskellige afdragsbetingelser og med forskellige rentesatser. Alt dette skal nu afløses af et samlet lån med en afdragstid på 60 år. Det er mere enkelt, og det får jo da også en ende i modsætning til tidligere, da lån kunne løbe i op til 138 år. Jeg kunne i denne forbindelse godt stille det spørgsmål til den højtærede landbrugsminister: når man nu har samlet det hele i ét lån, således at den, der overtager ejendommen, kun har dette ene lån, hvorfor bibeholder man så dette, at man skiller lånet op i jordkøbslån, byggelån o. s. v.? Det ville da, skulle man mene, rent administrativt være en lettelse og tillige en besparelse, om man nu kun talte om ét lån, når afdrags- og rentevilkår skal være ens.

Ser vi på det tilskud, staten yder til et statshusmandsbrug, altså det beløb, staten giver som gave til den enkelte, der får et nyt brug efter de nye regler, er det opgjort til 16 900 kr.; det er altså den ene femtedel af lånet, som skal stå rentefrit og afdragsfrit i 60 år og være uopsigelig fra debtors side. Hertil skal imidlertid lægges driftstilskuddet for de første fem år, et beløb, som efter min mening vil dreje sig om ca. 4 000 kr.; jeg hørte før det ærede medlem hr. Carl Petersen gøre det op til et beløb på ca. 6 000 kr., men jeg vil holde mig til det beskudne tal, jeg selv er kommet til; herefter skulle tilskuddet til oprettelse af et statshusmandsbrug være ca. 21 000 kr. Men vil man foretage en sammenligning med tilskuddene og rentetabene fra den nugældende lov om udlån til statshusmandsbrug med det af regeringen nu foreslåede,

må man også regne rentetabet med i det beløb, som staten giver afkald på. Man kan ikke blot regne med, at den sidste femtedel af lånet, altså de 16 900 kr., det siger man farvel til, og så har staten ikke yderligere tab af den grund, for staten giver også afkald på renterne af dette beløb, og derfor må man, når man beregner tilskuddet, lægge dette rentetab til de 21 000 kr.

Da vi sidste år i udvalget vedrørende udlånsloven stillede landbrugsministeren spørgsmål om statens rentetab og tilskud til oprettelse af statshusmandsbrug, beregnede man i ministeriet også rentetabet på det rente- og afdragsfri lån på 11 400 kr., det lån, som blev eftergivet efter 20 års forløb. Det er derfor ikke rigtigt, når det fra visse sider er opgjort, at statens tilskud til brug, der oprettes efter det af ministeren fremsatte forslag, kun udgør 21 000 kr., altså de 16 900 kr. + de 4 000 kr. i driftstilskud i de første fem år. Hvis man sammenligner med det tilskud, staten efter den hidtil gældende lovgivning har givet på ca. 37 000 kr. på basis af en effektiv rente på $5\frac{2}{3}$ pct., når låneforholdet blev afbrudt efter 25 års forløb, så skal man tage dette rentetab med. Det vil med andre ord sige, at man skal medregne tabet af renten på $5\frac{2}{3}$ pct. af 16 900 kr. eller, for at tage det runde tal, 17 000 kr., som tilskuddet andrager i 25 år. Det giver et rentetab for staten på yderligere 24 000 kr., således at det tilskud, staten på den måde giver ved oprettelse af statshusmandsbrug, ifølge det, ministeren her foreslår, bliver på i alt 44 000 kr.

Det ærede medlem hr. Carl Petersen gav for et øjeblik siden udtryk for, at man ikke skulle være med til at oprette statshusmandsbrug på vilkår, der var anderledes end vilkårene for dem, der selv måtte etablere sig, eller var skabt på andre unge landmænds bekostning, og det ærede medlem nævnte et antal af ca. 6 000 nyetablerede. Det gør man efter min opfattelse i allerhøjeste grad ved på denne måde at give statstilskud, idet staten yder en gave på ca. 44 000 kr.

Efter de hidtil gældende ligningslove skulle det afdragsfri lån på 11 400 kr. beskattes, efterhånden som det blev eftergivet. Imidlertid har kommissionen henstillet til

[H. C. Toft.]

landbrugsministeren at henvende sig til finansministeren og foreslå, at der i ligningsloven åbnes adgang for, at nye ejere af statshusmandsbrug fritages for denne beskatning. Jeg spørger derfor den højtærede landbrugsminister, om ministeren har henvendt sig til finansministeren herom. Jeg spørger den højtærede landbrugsminister: er det regeringens hensigt at søge åbnet adgang for en sådan skattefrihed? Forslaget til ny udlånslov omhandler driftstilskud i de første fem år i form af renteløst. I fremsættelsen hedder det bl. a. herom:

„Disse lempelser tjener til nedbringelse af renteudgifterne i de første år efter brugets oprettelse og kan således betragtes som et driftstilskud til konsolidering af driften og lettelse af husmandens likviditet.“

altså i de første vanskelige år. Her viser regeringen altså sin vilje til og sin forståelse af nødvendigheden af at lette likviditeten for de nyetablerede. Det er derfor uforståeligt, at den radikale landbrugsminister stemte imod det ændringsforslag, som vi og venstre stillede under behandlingen af ligningsloven, om, at de nyetablerede fortsat skulle have ret til skattefrit af afdrage 3 000 kr. på gælden de første år, når gælden havde en vis størrelse i forhold til ejendommens værdi. De 5 000-6 000 landmænd årlig, der nyetablerer sig, og som ingen tilskud får af nogen art, har i alt fald et lige så stort behov for lettelse som de ca. 150, der i henhold til denne udlånslov får et husmandsbrug med det store tilskud.

Jeg må altså konstatere, at den radikale landbrugsminister erkender, at det er nødvendigt at lette de nyetableredes likviditet, når det drejer sig om statshusmandsbrug, hvortil der gives et tilskud på 44 000 kr., medens han mener, at alle de øvrige nyetablerede både inden for landbrug og inden for andre erhverv, der ikke får tilskud af nogen art, ingen problemer har. På det område vil han ikke være med til lettelse, men der er efter vor opfattelse i høj grad brug derfor.

Vi vil under det udvalgsarbejde, der står foran os, virke for, at denne udlånsvirksomhed begrænses på den måde, at der kun stilles midler til rådighed til sammenlæg-

ning af for små brug, til fremskaffelse af til lægsjord til for små brug, til udstykning i den tyndtbefolkede del af Sønderjylland af nationale grunde og til oprettelse af brug på nyindvunden jord, vel at mærke nyindvunden jord, der har en god beskaffenhed.

Jeg vil gerne ved denne lejlighed beklage, at man ikke hørte de konservatives råd og gennemførte det forslag, der nu er 12 år gammelt, om at nedsætte en kommission vedrørende landbrugets forhold på et tidligere tidspunkt. Havde man gjort det, da vi første gang stillede forslaget, eller da vi med års mellemrum fremsatte forslag herom, havde man fået en undersøgelse i god tid. Så havde landbrugsministeren og vi, der behandler landbrugsproblemerne, haft klarhed over, hvilken vej udviklingen ville gå, men jeg vil sige — idet jeg takker den højtærede landbrugsminister, fordi han nu har nedsat en landbrugskommission — at det er bedre at komme sent end slet ikke at komme.

På det område, vi her behandler, siger udviklingen meget tydeligt til os, i hvilken retning det vil gå: at de mest rentable brug fremtidig vil være af en helt anden størrelse, end man tidligere har ment. Det synspunkt er også fremgået af de taler, der er holdt her i dag af det ærede medlem hr. Carl Petersen og det ærede medlem hr. Niels Eriksen. Derfor bør man efter vor opfattelse, så længe kommissionen arbejder, og indtil den har afgivet betænkning, begrænse udlånsvirksomheden til de områder, jeg her har nævnt. Det er da sandsynligt, at vi ikke i væsentlig grad vil komme til at fejlinvestere med skatteydernes penge, og det beløb, som skatteyderne skal stille til rådighed for jordlovgivningen, vil kunne begrænses så meget, at det ikke vil være nødvendigt at bruge af de indtægter, staten har fået gennem skatter, men at jordfondens midler alene kan slå til.

Igennem en besparelse i denne lovgivning vil man også bidrage til den skattelettelse, der åbner mulighed for, at den enkelte bedre kan ordne sine egne forhold. Jeg håber selvfølgelig på andre partiers tilslutning hertil, og jeg nærer ingen tvivl om, at den ærede ordfører for retsforbundet vil give tilslutning til disse synspunkter. Jeg må her have lov til at minde om, hvad den nuværende højtærede fiskerimini-

[H. C. Toft.]

ster gav udtryk for inden denne regerings dannelse: at dette lovgivningsarbejde var en samfundsulykke. Det ærede medlem hr. Kristian Kristensen har de foregående år ved behandlingen af udlånsloven givet udtryk for, at man nu må vente og se, hvilket resultat den kommission, der arbejder med spørgsmålet, kommer til, og derfor er lejligheden og muligheden der nu for det ærede medlem hr. Kristian Kristensen til at komme frem med retsforbundets synspunkter og stillingtagen.

Jeg vil også gøre et par bemærkninger til statshusmandsloven. Det er beklageligt, at kommissionen vedrørende denne lovgivning ikke har færdigbehandlet sin opgave nr. 5, således som det har været nævnt af de to tidligere ordførere; men af oplysningerne, der er fremskaffet til kommissionen, fremgår det, at denne lovgivning med den udvikling, der allerede har fundet sted, ikke er i overensstemmelse med tidens krav og den befolkningsmæssige udvikling, men at vi tværtimod med disse love fremmer en jordpolitik, der er helt forkert.

Vi vil derfor også under det kommende udvalgsarbejde vedrørende statshusmandslovsforslaget virke for ændringer i loven og håber på andre partiers medvirken.

En del af de foreslåede ændringer i statshusmandsloven er en følge af de foreslåede ændringer i udlånsloven, men derudover ændrer man også bestemmelsen om, at brugene ikke må være større end 8 ha middelgod jord, til, at brugenes størrelse ikke må overstige et for et familiebrug passende areal. Heri ligger en klar erkendelse af, at den kritik, vi allerede i nogle år har fremført om, at brugene var for små, er berettiget, idet et familiebrug af os alle herinde formodentlig anses for at være en del større end det hidtil gældende mål på 8 ha middelgod jord.

Det samme gælder udvidelsen af størrelsesrammen ved sammenlægning af brug. Når man endelig med statens midler vil udstykke, kan vi ikke andet end være tilfredse med denne udvikling. Det er en erkendelse af, at vore synspunkter var rigtige.

Forslaget om ændrede og ensartede pantsætningsregler er rigtigt og i høj grad påkrævet. Derimod vil jeg vende mig stærkt

imod den nye regel i lovforslaget, at den sidste femtedel af lånet bliver uopsigelig i 60 år.

Jeg kan ikke undlade her at udtrykke nogen forundring over, at den højtærede landbrugsminister i sin tale på Nyborg Strand for nylig gav udtryk for det stik modsatte af det, som dette lovforslag er udtryk for. Jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat af landbrugsministerens tale, gengivet i Skive Folkeblad den 2. januar 1960. Den højtærede landbrugsminister sagde i Nyborg, bl. a.:

„Det er for landbruget og samfundet utvivlsomt et gode, at vi har en landbolovgivning, der fastslår som hovedregel, at et landbrug skal drives som en selvstændig enhed.

Det har sikret mod store svingninger i landbrugets driftsforhold. Det har givet en garanti for, at så mange landmænd har kunnet blive deres egen herre.

Tillige med at befordre selveje og selvstændighed har det skabt initiativ, arbejdslyst og arbejdsglæde.

Den økonomiske betydning heraf har været betydelig, og den menneskelige har været endnu større.

Når vi i Danmark ikke har en foræret, undertrykt bondestand, er den væsentlige årsag, at dansk landbrug bygger på selvejet i de enkelte bedrifter, og at vor landbolovgivning underbygger dette princip.“

Jeg spørger: hvor er selvejet efter forslaget? Hvor er garantien for, „at så mange landmænd har kunnet blive deres egen herre“, når man gennem denne lovgivning ikke blot indsætter en uopsigelig prioritet, men også lovgiver på den måde, at man efter indstilling fra statens jordlovsudvalg, når ejendommen overdrages til en anden, bestemmer ikke blot, at lånebeløb, som ikke hidtil har været forrentet, skal forrentes, at lånebeløb, som ikke hidtil skulle afdrages, skal afdrages, men tillige bestemmer, at rentesatserne for de øvrige lån også kan forhøjes helt op til 7½ pct. årlig, og at halvårsydelseerne yderligere skærpes? Alt dette skal ske, hvis den eventuelle køber ejer nogle få tusinde kroner mere, end man finder for godt.

Vi er af den opfattelse, at statens forårsret til landejendomme med et grund-

[H. C. Toft.]

beløb på over 56 000 kr. ved vurderingen i 1950, undertiden også til et lavere beløb, bør ændres. Ejendomme med dette grundbeløb er med vore dages tekniske hjælpemidler brug, der absolut ikke bør gøres mindre; det ville være helt forkert. Forkøbsretten er en urimelighed. Det, man i stedet bør stille imod, er at åbne yderligere muligheder for sammenlægning af for små brug. Statens forkøbsret er i høj grad medvirkende til at presse ejendomspriserne opad og derved yderligere vanskeliggøre generationsskiftet, vanskeliggøre det for den nye slægt, som skal træde til og afløse. En eventuel køber af et landbrug på over 56 000 kr. grundbeløb må sætte prisen så højt, at han ikke risikerer, at statens jordlovsudvalg træder i købers sted. Derved fordyres landbrugsjorden, og det skulle vor lovgivning jo ikke medvirke til. Den jord, der skal fremskaffes til tillægsjord, må fremskaffes i den frie handel, ved sammenlægning af for små brug, og for at få noget rationelt ud af det må man også åbne adgang til at lægge mindre brug ind under en større ejendom.

Vi ønsker ændringer i statshusmandslovens § 8 i den retning, jeg her har anført. Landbrugsministeren vil formentlig henvise til den af ham nedsatte kommission, henvise til, at man må afvente dens betænkning, og andre partier vil måske dele hans opfattelse, men jeg håber, at vi kan få tilslutning til nu at ændre loven vedrørende forkøbsretten. Så kan man, når kommissionen engang har afsluttet sit arbejde, på ny tage under overvejelse, om man da finder det rimeligt at have en sådan bestemmelse.

Ud fra disse synspunkter vil vi gå til udvalgsarbejdet og søge at opnå resultater i den retning, jeg her har henvist til.

Axel Sørensen: Jeg skal på det radikale venstres vegne anbefale de foreliggende lovforslag, forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m. og forslag til lov om ændringer i statshusmandsloven, men jeg vil gerne knytte nogle bemærkninger til dem og sige et par ord om udstykning i al almindelighed, sådan som tingene tegner sig for os.

Udstykningen er jo ikke af ny dato.

Der har gennem de forløbne 50 år været større eller mindre interesse for udstykning, for oprettelse af husmandsbrug. Selv om arbejdet med udstykningssagen, derunder ydelse af udlånsmidler fra statens side, til tider har været af mindre omfang, blev der alligevel skabt betingelse for, at landbo-ungdommen fra husmands- og håndværkerhjem kunne opnå adgang til at blive selvstændige jorddyrkere, omend de første udstykningslove kun gav mulighed for, at den pågældende kunne komme i besiddelse af et husmandshjem på 4-6 tdr. land. Udstykningen i forbindelse med oprettelse af husmandsforeninger betød en rejsning af husmandsstanden og dermed bedre vilkår, økonomisk og kulturelt, for over en tredjedel af landets landbrugsbefolkning.

Senere, ved gennemførelsen af jordreformen af 1919, blev der skabt grundlag for familiebruget. Tusinder af nye husmandsbrug blev oprettet, landbrug, hvis rød-hvide bygninger, yderige besætninger og veldrevne marker ikke alene virker imponerende på landets egne borgere, men i endnu højere grad gør indtryk på udlændinge, som kommer til Danmark. Men når dette er sagt, må man have lov til at sige, at tidsafsnittet 1940-1960 ikke kan betegnes som nogen særlig udstykningsvenlig periode sammenlignet med vor indsats på adskillige andre områder.

Forholdene under krigen og i efterkrigstiden har påvirket både udbud af jord og prisen på denne og medført en udvikling bort fra udstykningstanken. Den praksis, som, så vidt jeg forstår, følges i jordlovsudvalget: at man forlanger, at sådanne køb skal kunne balancere, ja, endog helst give overskud, kan en gang imellem give én fornemmelsen af, at man frasiger sig en udnyttelse af forkøbsretten over for fremsatte tilbud. Det modsatte gør sig gældende i tilfælde, hvor forkøbsretten skal udnyttes over for et større landbrug, og da vi inden for det radikale venstre jo ikke ønsker, at udstykningen skal løbe alene over de almindelige bønderbrug, synes vi, der her er noget, der skal rettes. Det radikale venstre mener fortsat at måtte råde til denne indstilling: hvor det er rimeligt og økonomisk forsvarligt at foretage udstykning eller give tillægsjord til for små brug, bør det ske, selv om også realisationen af

[Axel Sørensen.]

en plan om anvendelse af forkøbsretten skulle komme til at koste lidt. Ellers vil det jo ikke være muligt at erhverve landbrug eller dele deraf til udstykning; man måtte så begrænse sig til de mindre eller mellemstore gårdmandsbrug, og det mener vi principielt ikke det er rigtigt at basere udstykningen på. Vi ønsker også, at der bevilges de fornødne midler til en sådan fremtidig udstykning, så man kan udnytte forkøbsretten, og således at denne ret bliver den realitet, som det er meningen den skal være: at man derved skal kunne købe den nødvendige jord til udstykning.

Efter at have hørt det ærede medlem hr. H. C. Toft har jeg jo ikke nogen stærk tiltro til, at vi kan vente nogen stor imødekommehed fra konservativ side. Men det var vel heller ikke på forhånd ventet. Jeg noterer, at det ærede medlem jo alligevel betragter de foreslåede ændringer som noget i retning af en fremtidslinje for udstykningen. Det ærede medlem hr. Niels Eriksen erkender jo værdien af ændringerne i statshusmandsloven, men vil afvente resultatet af den nye kommissions arbejde, før han tager endelig stilling til formen for den fremtidige udstykning. Fra begge sider kikker man jo på det, som man siger er en realitet: at 150 000-170 000 unge er fraflyttet landdistrikterne i de sidste 20 år for at flytte ind til byerne og tage beskæftigelse inden for andre erhverv for derved at højne deres levilkår og få større frihed. Samtidig peges der på resultatet af de undersøgelser, som er foretaget af dr. Holger Gad ved Århus universitet, og som er gengivet i kommissionsbetænkningen. Efter dette skulle antallet af 27-årige landmænd, som i 1960 udgør 4 700, i 1970 falde til 4 500. Yderligere peger man i sin argumentation på problemet, hvorvidt det vil være muligt at foretage generationsskifte på gårdene, om der vil være unge nok til at overtage de bestående landbrug eller ej.

Heroverfor vil jeg gerne fremføre, at det jo ikke har manglet på unge til at overtage brugene, så det er for tidligt at begynde at tage forskud på sorgerne i så henseende. Hvis vi ser lidt på de oplysninger, der er overladt os, vil vi dér finde tallet på de ansøgere, som har ønsket at komme i besiddelse af nyoprettede statshusmandsbrug.

Tallene fra 8 år fortæller, at der gennemsnitlig har været 500 ansøgere, hvoraf de 470 betegnedes som velkvalificerede. Af disse ansøgere lykkedes det kun 150 i gennemsnit pr. år at få tildelt jord ud over dem, der har fået suppleringsjord til bestående ejendomme. Resultatet er blevet, at mange, som ellers havde tænkt at sende deres ansøgning ind, har følt, at her var der ingen mulighed for at komme i betragtning, og så har de holdt sig tilbage fra ansøgernes rækker. Årsagen er naturligvis den, at der har været for lidt jord, forkøbsretten har ikke været udnyttet så stærkt, som ønskeligt var, og der har været for lang ventetid for ansøgerne.

De stigende konjunkturer for landbrugs-ejendomme i det frie marked har måske været årsagen til, at den flytning, der er sket fra landdistrikterne ind til byerne, er sket i et stærkere tempo, end ønskeligt var. Det er beklageligt, fordi de unge, som er vandret ind til byerne, jo gennem faglig uddannelse på landbrugsskoler o. lign. var blevet dygtiggjort til bondens gerning; men til trods for, at disse unge havde lydt kaldet og deltaget i det oplysningsarbejde og den dygtiggørelse, som man i dette land ofrer så store beløb på, ville samfundet ikke sikre dem adgang til et brug.

I kontrast til dette står en udvikling, som bør påkalde den allerstørste opmærksomhed. Den består deri, at mange erhvervsdrivende fra hovedstaden og fra købstæderne i kraft af deres store indtjening sætter sig i besiddelse af landbrugsejendomme; det gælder jo både de større og de mindre. I 1958 androg disse erhvervsdrivende af ejendomme med landbrugsforpligtelse 8 godser med 12 tdr. hartkorn og derover, 232 gårde med 1-12 tdr. hartkorn og 499 husmandsbrug med 1/4-1 td. hartkorn. Det giver os et varsko om, at det er på høje tid at foretage noget derimod, at man, inden det er for sent, må søge at standse den uheldige prisfordyrelse, som derved finder sted til stor ugunst for den del af landboungdommen, som gerne vil være selvstændige landbrugere og glide ind i det generationsskifte, som har så vanskeligt ved at finde sted.

Det er nævnt tidligere, at ca. 6 000-7 000 landbrugsejendomme normalt hvert år skal

[Axel Sørensen.]

skifte ejer, ved at den ældre generation lægger op. Vanskeligheden er at præstere ikke alene den udbetaling, der skal til, men også den mekanisering, som er påkrævet for den rationalisering, som må ske for at få et økonomisk landbrug. Jeg nævner dette forhold, fordi jeg er af den mening, at det foruden en jordudstyknings, der er i takt med fremtidens krav, vil være rigtigt under en eller anden form at søge at bibeholde den personlige ejendomsform, således at det ikke bliver nødvendigt fremtidig at arbejde på aktieselskabsbasis.

De foreliggende lovforslag går ud på ændringer i statshusmandsloven og loven om udlån til statshusmandsbrug. Disse ændringer er allerede nævnt af tidligere ordførere, og jeg kan på mit partis vegne tiltræde de begrundelser, der ligger bag de foreslåede ændringer. Statens udlån til det enkelte brug, som efter gældende lov kan omfatte indtil 4 forskellige lån med en lang afdragsperiode på indtil 139 år, foreslås nu ændret således, at disse lån fremtidig samles i ét lån, der foreslås afviklet som annuitetslån, der afvikles hurtigere, nemlig på 60 år, og til en rente på 4½ pct. Jeg mener, at den bundne prioritet, der her er tale om, og som vil blive stående indtil udløbet af det 60. år, vil sikre, at det bliver de kvalificerede folk, som kommer i besiddelse af et statshusmandsbrug, og at man gennem de foreslåede bestemmelser vil kunne holde dem ude, der ikke er kvalificerede, dem, der måske har bedre mulighed i det frie marked end de personer, man finder bør komme ind i statshusmandsbruget.

De første år i et nyoprettet husmandsbrug er, som når der er tale om andre overtagerer af landbrug eller forretninger, altid de vanskelige. Af den grund foreslås det, at renter og afdrag, der fra starten ved overgang til annuitetsydelse er lige store i afdragsperioden på 60 år, bliver lempet i begyndelsesårene, idet der foreslås en lempelse på 37½ pct. i hvert af de fire første halvår og på 15 pct. i hvert af de seks efterfølgende halvår. Det er rigtigt, at denne lempelse betyder et beløb på omkring 4 000 kr., men så har man vel også derved sikret, at den unge landmand er kommet ud over nogle af de vanskeligheder, som han ellers ville være udsat for, og som

kunne danne grundlag for en alt for dyr drift i mange, mange år. Det er måske et forhold, som maner til overvejelse med henblik på den store part af landmænd, der må købe i det frie marked, hvor afdragene, der følger 5, 10 eller 15 år efter et landbrugs overtagelse, er den usikre faktor for vedkommende landmand, selv om der er tale om en dygtig landmand. Det skal jeg dog ikke komme nærmere ind på her; jeg vil kun omtale dette forhold, som også påkalder opmærksomheden.

Halvårsydelsen efter de gældende regler og efter lovforslagets regler ligger hinanden så nær, at efter nugældende lån til et husmandsbrug vil rentesvarelsen udgøre 1 700 kr. imod 1 600 kr. nu, samtidig med at lånet i fremtiden afdrages på 60 år imod nu 139 år.

Et problem, som har været nævnt, og som jeg også gerne vil omtale, er, om lånene til oprettelse af nye statshusmandsbrug i fremtiden burde udvides til helt eller delvis at kunne dække udgifterne ved installation af trykvandforsyning, wc og brusebad. Man er gået så vidt, at det har været ført frem, om man ikke ud over det samlede lån ad lovgivningens vej kunne yde lån hertil. Jeg vil gerne spørge den højtærede landbrugsminister, om man ikke kan løse opgaven på den måde, at der kunne ydes et mindre lån på 3 000 kr. til nye husmænd, som kunne ønske et sådant lån til installationer og mener at kunne afse midler til afdrag og forrentning af det for at få installationerne ind i nybygningen med det samme. Jeg er nemlig af den opfattelse, at man i princippet ikke bør stille boligerne på landet dårligere end boligerne i byerne, og der burde derfor efter min opfattelse på en eller anden måde kunne stilles midler til rådighed for disse installationer, som tiden kræver.

Hvad angår jordrentesvarelse i stedet for jordkøbslån, må jeg sige, at jeg i princippet er for jordrentesvarelse. Jeg mener, den har sin berettigelse og ikke virker fordyrende, men ansøgerne har i de senere år ønsket at få jordkøbslån fremfor at svare jordrente, og det har man bevillingsmæssig bøjet sig for.

Realkreditmulighederne bliver betydeligt bedre for husmandsbrugene, efter at der nu gives ret til pantsætning foran de bestående statslån, samtidig med at de nugæld-

[Axel Sørensen.]

dende begrænsninger med hensyn til pantsætning og retsforfølgning bortfalder. Det betyder, at der for de nyetablerede brug, men i særlig grad hvor der er tale om ejerskifte, eller hvor børn ønsker at overtage et bestående statshusmandsbrug efter forældrene, bliver lejlighed til belåning i et kreditinstitut eller en sparekasse for disse suppleringslån, som kan optages inden for 120 pct. af panteværdien. Jeg synes, det er en rimelig ordning.

Der har været divergerende meninger om, hvor store de nye husmandsbrug skal være. Jeg synes, de bør være så store, at de kan give fuld beskæftigelse for en familie, så at det ikke længere får karakter af at være en halvdagsplads, man etablerer for en familie. Det vil sige, at de kommende tiders husmandsbrug efter min mening bør bestå af 8 ha førsteklasses jord. Hvor jorden er stærkt læret eller sandet — vi har jo varierende jordbonitet i Danmark — tager jeg ikke i betænkning at gøre husmandsbrugene lidt større, bl. a. af hensyn til mekaniseringen og set på hele den økonomiske baggrund.

Det radikale venstre ønsker ikke at give tilslutning til, at de for små brug, som man må erkende der er en del af inden for gruppen under 5 ha, og om hvilke det ærede medlem hr. Niels Eriksen i dag sagde, at disse små landbrugere ikke er landmænd, lægges ind under andre bestående landbrug. Vi har den opfattelse, at staten kun må bidrage til sammenlægning af for små landbrug, hvor to for små landbrug kan sammenlægges til et og udgøre et familiebrug. Men jeg ønsker som sagt ikke at sige, at disse små landbrugere ikke er landmænd. Jeg har praktisk erfaring for, at vi mange steder finder yderige besætninger, og at der er udført et målbevidst arbejde inden for et begrænset område, som man fuldt ud må respektere. Jeg må give ret i, at det var ønskeligt, om disse brug var mere selvforsynende, end de er, og vi kan derfor tiltræde den hjemmel, som lovforslaget nu

indeholder til, at der kan ydes statslån til en fornuftig sammenlægning af to for små brug.

Vi kan tiltræde landbrugsministerens forslag om en forhøjelse af jordkøbslånene med 2 000 kr. og af byggelånene med 2 000 kr., og vi kan også tiltræde bestemmelsen om forhøjelse af rammebeløbet for tillægslånene fra 30 000 til 40 000 kr. i udlånslovforslaget. Disse forhøjelser må ses på baggrund af den stigning, der er foregået i udgifterne til byggeri. Ifølge kommissionsbetænkningen har kommissionen ikke ønsket at tage stilling til udlånenes størrelse, men ment, at dette måtte overlades helt til folketingsrådet. På ét punkt, nemlig vedrørende spørgsmålet om tillægslånene, er der foreslået en forhøjelse i forslaget om udlån til statshusmandsbrug.

De i enkelte kommuner nedsatte tremandsudvalg forsvinder. Jeg må erkende, at en hel del af disse kommunalt nedsatte tremandsudvalg har virket efter deres formål og ydet et positivt arbejde af oplysende karakter, der har været med til at give et resultat i udstykningssagen, men ifølge kommissionsbetænkningen anser landboorganisationerne dem nu for at være overflødige, og det må vi jo tage til efterretning.

Til slut vil jeg kun sige, at efter at de forskellige partier nu har fremsat deres mening og udtalt sig om udstykningens vilkår for fremtiden, kan man måske få det indtryk, at man fra konservativ side er i færd med at afskrive noget af sin velvilje over for udstykningen. Hvis det sker ud fra den opfattelse, at udstykningen ikke er forsvarlig, vil jeg gerne sige, at fra den side, hvor man ofte har hørt beklagelser over vanskeligheden ved at få den fornødne medhjælp til rådighed for det større landbrug, må man ikke tro, at det bliver lettere, når man nedlægger nogle af de mindre brug. De børn, der er her, er igennem ungdomsårene en god hjælp for det større landbrug. En passende forøgelse af familiebrugenes antal vil netop fremover være et bidrag til sikring af en medhjælperstab inden for det

[Axel Sørensen.]

større landbrug, men man kan sige, at det mindre landbrug er ude for modvind i denne tid. Mange anfører, at mekaniseringen bidrager til, at udstykningen må ophøre. Jeg synes, at denne argumentation ikke er særlig vel anbragt. Mekaniseringen kan være en hjælp til at få frigjort tid, det kan den også være for de mindre landbrug, som så kan anvende denne tid med langt større økonomisk udbytte i husdyrholdet.

Det radikale venstre vil derfor fortsat fremme en sund jordfordeling, derunder også oprettelsen af nye husmandsbrug, der, hvad størrelse angår, både arbejds- og erhvervsøkonomisk vil kunne påkalde fornøden interesse blandt landets unge ved valg af erhverv, og vi mener, at der bør stilles de fornødne midler til rådighed hertil, da landbrugsproduktionen vil vise en stigende kurve.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale gennemførelsen af de to foreliggende lovforslag.

Kristian Kristensen: De to lovforslag, vi her behandler, forslaget om ændringer i statshusmandsloven og det dertil hørende forslag til udlånslov, hænger jo sammen, og de følger begge stort set kommissionens flertalsforslag. Jeg finder, at alle de ændringer, der her er foreslået, er forbedringer i forhold til gældende lov.

Som det ærede medlem hr. Carl Petersen sagde, må lovgivningen følge udviklingen, og det må være i samklang med udviklingen, at det offentliges udgifter pr. brug efter forslaget bliver mindre end efter gældende lov. Efter forslaget er det offentliges indsats jo begrænset til $\frac{1}{5}$ af lånet, og resten skal stort set forrentes med nogenlunde normal rente. Med hensyn til denne femtedel, som altså er rente- og afdragsfri, er det nok sådan, at dette beløb bringer de nyoprettede brug ned i prisklasse med tilsvarende brug i den fri handel. Det er jo aldeles nødvendigt, hvis man overhovedet skal have dem afsat, men billigere behøver de heller ikke at være, og det er det, der har været tilfældet tidligere og efter gældende lov, så forslaget bringer altså her forholdene på en mere rimelig basis.

Må jeg i denne forbindelse, foranlediget

af det ærede medlem hr. H. C. Toft, sige, at vi kan nok ikke for tiden komme længere ned med statens udgift pr. nyoprettet brug, hvis vi overhovedet vil holde det i gang, men vi må vel også se denne statsudgift i en større sammenhæng, på samme måde i øvrigt som med hensyn til landbrugskursus. Jeg kunne jo minde om, at det koster samfundet adskilligt mere f. eks. at uddanne en dyrlæge eller en ingeniør, end det koster at anbringe en husmandsfamilie i et nyoprettet brug.

Også foranlediget af det ærede medlem vil jeg gerne sige, at det er jo rigtigt, at den højtærede fiskeriminister og andre på retsforbundets vegne har talt imod og er gået imod statsfinansiering, men det er da lykkeligtvis også rigtigt, at det nu er lykkedes under denne regering, hvori retsforbundet er deltager, at få begyndt afviklingen af statsfinansieringen på flere områder og altså også på dette.

Dernæst er det i vore øjne et skridt i den rigtige retning, at de af jordlovsudvalget oprettede brug ikke kan oprettes på anden måde end på jordrentevilkår. Man kan vistnok sige, at med den eksplosive udvikling, der er i jordprisen, kan det være nødvendigt, at samfundet alle de steder, hvor det overhovedet er muligt, værner sin naturlige ret til de værdistigninger, der fremkommer på grund af samfundets udvikling, og her er altså ét af områderne.

Dernæst er det en rationalisering, at der nu foreslås den ændring, at 3 eller 4 lån bliver til ét, og ligeledes, at man lader et lokalt pengeinstitut administrere lånets udbetaling. Et fremskridt er det endvidere, at afdragstiden nu for alle lån bliver ens — den bliver nu 60 år. Det betyder bl. a., at der vil være afdraget forholdsvis meget på lånet, inden et generationsskifte normalt finder sted. Det letter omsætningen, og denne lettelse i omsætningen, lettelse af generationsskiftet, er jo også det, der tilsigtes ved bestemmelsen om, at private prioritetslån normalt kan placeres i statshusmandsbrug, idet statslånet rykker tilbage for andre prioriteter inden for grænsen af 120 pct. af ejendomsværdien.

Det er altså en lang række ændringer, som vi fra retsforbundets side stort set betragter som forbedringer. Vi har ventet

[Kristian Kristensen.]

på dem i et par år, nu er de kommet, og det er med glæde, vi hilser forslagene og anbefaler dem.

Fuglsang: Jeg vil naturligvis ikke frakende de forslag til ændringer i statshusmandslovgivningen, der her foreligger som frugt af et kommissionsarbejde, en vis betydning, ej heller at der er sket forbedringer på de områder, som lovforslagene beskæftiger sig med. Hvor stor og til en vis grad også hvilken betydning en hel del af ændringerne så vil få, ja, det må fremtiden vise, men jeg vil gerne på kommunisternes vegne sige, at disse lovforslag næppe beskæftiger sig med de mest nødvendige områder. Naturligvis er hele finansieringsområdet et meget vigtigt område, og der kan også nævnes andre, men man har i nogen tid haft en følelse af, at finansieringsområdet og i nogen grad den fra husmandsside så stærkt inddragne sag herom faktisk har virket og måske også bevidst skulle virke som en lynafleder fra det centrale, nemlig fremskaffelsen af jord, og det forekommer de her foreslåede bestemmelser mig også i nogen grad at være udtryk for.

En del af de ophævede bestemmelser, herunder om tremandsudvalgene, dør, har man vist nok lov at sige, sottedøden, uden at der er udrettet så forfærdelig meget, men der har faktisk heller aldrig været meget livskraft i dem. I den forbindelse diskuteres nu spørgsmålet om sammenlægning af for små brug. For mig at se bør dette kun praktiseres som en undtagelse, og det, at tremandsudvalgene nu forsvinder, bør ikke betyde, at bestræbelserne for at skaffe tillægsjord på nogen måde afsvækkes.

Men altså, selv om der foreslås adskillige ændringer, er der ikke rørt ved den afgørende og den fra den første dag mest omstridte paragraf i husmandsloven, nemlig § 8, og det er dog den, der indeholder de væsentligste bestemmelser om, hvordan man overhovedet fremskaffer den nødvendige jord. Det er jo meget blidt sagt, når det ærede medlem hr. Axel Sørensen udtrykker sig sådan, at årene 1940-60, og af dem det tiår, hvor den nuværende statshusmandslov har virket, ikke har kunnet kaldes særlig udstykningsrige år. Lad mig i denne forbindelse også indskyde, at det er

uden overdreven stor tillid; jeg imødeser den nu nedsatte landbrugskommissions arbejde og resultater. Jeg husker, hvordan husmandsbevægelsen gennem årene har udtrykt betænkeligheder med hensyn til sådanne kommissioner, bl. a. da de konservative for nogle år siden stillede forslag om en sådan. Sikkert ikke med urette frygtede man dengang, at en sådan kommission kunne virke som en hemsko, som en foreteelse til at sylte vigtige forholdsregler, som er nødvendige for at løse dagens mest påtrængende opgave, nemlig fremskaffelse af den nødvendige jord. Jeg håber, at den nødvendige agtpågivenhed ikke vil være mindre nu, da kommissionen er kommet i gang; den vil i høj grad være på sin plads.

Noget centralt i de fremsatte lovforslag er, som jeg allerede har nævnt, den tilstræbte forenkling, der ligger i, at de forskellige lånemuligheder nu skal samles under ét og lånene afdrages under ét, og det på adskillig kortere tid end hidtil, nemlig 60 år mod nu 139 år. Det vil jo sige, at et sådant husmandsbrug næsten bliver et museum, inden det bliver betalt færdig.

Blandt de lån, der bliver slået sammen nu, er også jordkøbslånene. Det kan for mig at se blive til mere end en forenkling, det kan blive et angreb mod selve princippet med jordrentebregene. Jeg ser da også, at Mads Sig Steffensen ud fra sine synspunkter gør opmærksom på dette, og jeg vil da gerne spørge, om vi må gå ud fra, at retsforbundet i et udvalg vil arbejde ud fra de samme synspunkter.

De lovforslag, som her er fremsat af trekantregeringen på grundlag af kommissionsforslaget, er efter min mening på mange områder alt for stærkt præget af mere reaktionære kræfters krav og af den anden part og muligvis også af regeringspartiernes og husmandsbevægelsens eftergivenhed. Som et eksempel herpå vil jeg nævne rentefoden. I den første kommissionsbetænkning syntes man at stå fast på 4 pct. p. a. som det naturlige grundlag, men i lovforslaget er satsen hævet til 4½ pct., motiveret med, at dette ligger nærmere den almindelige markedsrente. Jeg vil da gerne spørge: hvorfor skulle det ikke være naturligt, og i hvis interesse, ud fra hvilke almenmoraliske principper skulle det ikke være ret og rimeligt, at staten til et formål som

[Fuglsang.]

dette, d. v. s. til oprettelse af nye hjem og arbejdspladser, yder billigere lån, end de private banker gør? For os kommunister at se må de hårdtarbejdende og ofte hårdt forspændte husmænds interesser i sådanne tilfælde veje adskilligt tungere end bankers og bankaktionærers. Hertil kommer, at formanden for statens jordlovsudvalg, N. C. Nielsen-Man, advarer imod, at det hidtidige rentefri lånebeløb formindskes ganske betydeligt, og netop Nielsen-Man, som næppe nogen vil beskyldes for at have særlig revolutionære eller socialistiske principper, kender fra sin praktiske erfaring betydningen af det, han her taler om.

Jeg vil endelig nævne lovforslagets § 13, i følge hvilken den bestemmelse ophæves, som i øjeblikket gør det muligt ved familieovertagelse at yde et supplerende lån, som afdrages over 20 år og forrentes med 4 pct. p. a. Til gengæld herfor åbnes der nu adgang til at benytte realkreditmarkedet, ja, endog, som det hedder i bemærkningerne, hvis restgælden på statslån er under 120 pct. af ejendomsværdien, ret til at optage lån i kredit- og hypotekforeninger eller i sparekasser med prioritet forud for statslånene. Det vil formentlig være temmelig svært at sige, hvor meget det lånemæssigt vil betyde i praksis, men det er jo givet, at det vil komme til at betyde en højere rentefod for låntagerne, når de optager lån.

Med hensyn til udlånstorslaget har man, som det er sket før, forhøjet de enkelte lånesatser, men, hvad der også synes at være blevet en dårlig vane, ladet det samlede rådighedsbeløb forblive uforandret. Dette kan, set fra et udstykningsvenligt synspunkt, ikke være rigtigt; det vil nemlig betyde en fortsat meget ringe udstykning, til trods for at man i årene 1950-58 ikke engang har kunnet imødekomme halvdelen af dem, der søgte om jord, og til trods for at antallet af landbrugs-ejendommene falder støt, fordi oprettelsen af nye brug ikke kan holde trit med antallet af dem, der forsvinder. Lad mig i den forbindelse nævne — ud over de landbrug, der forsvinder af mere naturlige årsager, om jeg så må sige, nemlig som følge af samfundets almindelige vækst og udvikling — dem, der opluges eller nedlægges på anden vis, og dem, der ganske vist ikke

forsvinder, men som dog kommer uden for landmændenes rækkevidde derved, at de bliver opkøbt af ikke-landmænd.

Ligesom andre ærede ordførere vil jeg gerne sige lidt om det principielle, om udstykningens betimelighed og berettigelse i vor tid med dens teknik og de deraf betingede driftsformer. Også her skilles jo vandene og skilles ganske afgørende. Jeg finder ingen særlig anledning til at diskutere med dem, som ud fra et storbrugersynspunkt er imod udstykningen eller imod dens motiver. Jeg husker jo den petition, som jyske herremænd sendte kongen i sin tid i anledning af landboreformerne, og hvori man spæede, at stavnsbåndets, fæstevæsenets og hove-riets ophævelse ville betyde fædrelandets ruin og tiltetgørelse, ganske på samme måde som visse herremænd spæede det frygteligste, da i 1848 revselsretten over for husmændene blev ophævet. Men man møder jo også visse indvendinger fra andre kredse, invendinger ud fra mindre egoistiske synspunkter, idet der spørges, om udstykningen ikke skulle være forældet, dels på grund af teknikken, men også ud fra beskæftigelsesmæssige synspunkter.

Lad mig om kommunisterens stilling til jordspørgsmålet kort sige, at vi vil, at jorden eller måske rettere brugsretten til jorden skal tilhøre dem, der dyrker den. Derfor er vi modstandere ikke blot af ikke-landmænds ret til at eje landbrugsjord, men også af de store brug, som overvejende drives ved hjælp af lønarbejdere, for ikke at tale om de store godsbesiddelser, hvor flere ejendomme er samlet i en enkelt mands hånd.

Der er i forbindelse med udstykningen også her i dag talt lidt kritisk om „gaver“ eller „tilskud“ ved etablering af nye ejendomme. Jeg vil ikke lægge skjul på, at mit parti er tilhænger af den slags — man må for min skyld gerne kalde det „tilskud“ til unge, hvad enten det drejer sig om at sikre dem en arbejdsplads på landet, at sikre dem en uddannelse eller på anden måde sikre dem en fremtid.

I anledning af de førnævnte indvendinger vil jeg gerne sige, at hvad angår de tekniske fremskridt, lader det sig vel næppe bestride, at alt andet lige har de større brug større både økonomiske og praktiske driftsmæssige muligheder for at følge med på dette om-

[Fuglsang.]

råde, end de mindre brug har. Men det betyder, som udviklingen i andelslandet Danmark har vist, ikke, at mindre brug er afskåret fra at drage nytte af maskinerne; det har de gjort gennem andelsbevægelsen nu gennem nogle slægtled, og det andelsmæssige arbejde udvikler sig, som det også er nævnt her i dag; jeg tænker på maskinstationer og på den diskussion om andelsstalde, som bliver mere og mere aktuel. Når vi erkender, at det er sådan, tror jeg også, vi må indrømme, at vor lovgivning her halter bagefter. Også i de forslag, der er til behandling i dag, savner jeg hensyntagen til dette, og derfor vil jeg meget stærkt henstille, at man i det udvalg, som bliver nedsat, eller i hvert tilfælde i den kommission, som nu arbejder, undersøger muligheden for også at yde støtte til fællesforetagender, hvad enten det drejer sig om andelsstalde eller det drejer sig om tilfælde, hvor man ikke ønsker at drive en overtaget, større ejendom som spredte brug, men vil prøve sig frem på fællesbasis.

I arbejderkredse har man undertiden været inde på udstykningens beskæftigelsesmæssige virkninger. I den forbindelse vil jeg gerne sige, at mekaniseringen for storbruget har haft ganske de samme virkninger, som den har haft for andre kapitalistiske foretagender: teknik og rationalisering giver større udbytte til ejeren og gør det også muligt at slippe lidt billigere i skat, men for arbejderne har det ikke betydet andet end mindre beskæftigelse.

Det hævdes undertiden, at udstykningen skulle have sin store del af skylden for, at så og så mange mennesker i de senere år er blevet draget bort fra landbruget og er taget ind til byerne. Det er jo ikke rigtigt. Man kunne — uden at gøre det til mere, end det er — foretage et lille tankeeksperiment. Ifølge en undersøgelse, foretaget af statistisk departement over forholdene i 1950, var der på ejendomme over 60 ha sysselsat 7 helårsarbejdere pr. 100 ha, på husmandsbrug 24,2. Tænker man sig herudfra de 436 000 ha, der tilhørte store brug, udstykket, ville det give plads for godt 100 000 helårsarbejdere fremfor nu godt 30 000. Omvendt vil de 502 000 ha husmandsjord, der nu giver arbejdsplads til 120 000 mennesker, lagt sammen til større brug kun

komme til at beskæftige 35 000 helårsarbejdere, og som udviklingen går, vil dette tal endda blive mindre.

Til slut: vi kommunister er, som vi har været det hele tiden, fortsat tilhængere af, at der fremover skaffes tilstrækkelig jord til at tilfredsstille efterspørgslen fra landbrugets unge. Vi er også tilhængere af, at der gives disse unge en tilfredsstillende start og tilfredsstillende økonomiske arbejdsbetingelser også fremover. Hvorvidt disse forslag er eller vil blive tilfredsstillende i så henseende, det er det meget svært for mig at se i øjeblikket, men afgørende i så henseende er, om statshusmandsloven bliver sådan udformet, at man er i stand til at fremskaffe den nødvendige jord.

Derfor mener jeg, det må være en ret påtrængende opgave at ændre lovens § 8. For det første må bestemmelsen om for købsretten ændres og skærpes. Det ærede medlem hr. H. C. Toft omtalte faren for, at staten skulle drive jordpriserne op. Jeg er enig i, at denne fare faktisk består, og derfor bør efter min mening reglerne også indeholde bestemmelser om jordens pris, som bør afgøres ud fra den skattemæssige vurdering. Dernæst bør paragraffen indeholde en bestemmelse om, at ikke-landbrugere ikke må have lov til at eje eller drive landbrugsjord. Der bør fastsættes forbud mod, at nogen ejer og driver mere end én ejendom, og endelig må der — og jeg tror, vi har lov til at sige, at de sidste 10 år har vist, at det er nødvendigt — i det omfang, det er nødvendigt for at oprette nye brug eller skaffe tillægsjord, gives ret til ekspropriation efter visse bestemte regler, sådan som f. eks. socialdemokratiet opstillede dem, da statshusmandsloven blev behandlet første gang i 1919.

Jeg skal slutte med at henstille, at en sådan ændring af lovens § 8 konkret indgår som en opgave for den siddende landbrugskommission.

Aage Fogh: Når jeg har bedt om ordet, er det væsentligst for at tale om et par problemer, der står i forbindelse med lovens administration.

Jeg er ganske enig i de bemærkninger, det ærede medlem hr. Axel Sørensen har gjort på vort partis vegne; men jeg har bemærket, at det af flere af ordførerne

[Aage Fogh.]

er fremhævet, at man skulle forsøge at afskaffe de små landbrug, de såkaldte indeklemt husmænd, enten ved sammenlægning eller ved tillægsjord eller eventuelt ved at overføre dem til gartnerier. Jeg er ganske enig i de betragtninger, men jeg har et par eksempler fra praksis, som det i hvert tilfælde forekommer mig tager sig lidt mærkeligt ud på den baggrund.

Jeg har været ude for for nylig, at en ung gartner, der igennem en årrække havde sparet nogle penge op, så han nu var i stand til at købe et gartneri med statsstøtte, havde aftalt med en ældre husmand, der havde et husmandsbrug på 6 tdr. land, at gartneren skulle overtage jorden og den ældre husmand få lov til at bo i sine bygninger. Landbrugsforpligtelsen skulle altså hæves og jorden overføres til gartneri, og jorden skulle koste 12 000 kr. Alt det lød, syntes jeg, ganske overordentlig fornuftigt. Det var tilmed sådan, at den unge mand sagde til jordlovsudvalget: jeg har i og for sig ikke brug for mere end de 4 tdr. land, og jeg vil gerne indgå på den forpligtelse, hvis jordlovsudvalget en dag skulle få brug for de 2 tdr. land som tillægsjord, at så kan det få den til rådighed, og jeg skal selvfølgelig ikke tjene på det.

Det videre forløb af sagen blev imidlertid, at da sagen kom for jordlovsudvalget, sagde udvalget: det her ser fornuftigt ud, det kan rimeligvis realiseres; men det er i hvert fald først og fremmest en betingelse, at vi i jordlovsudvalget tjener 3 000 kr. på den handel. Den jord, den unge mand selv havde købt og aftalt prisen på, 12 000 kr., kunne muligvis overføres på den betingelse, at jordlovsudvalget fik en prisforhøjelse på 25 pct. Det forekommer mig at være et mærkeligt grundlag at fremme den udvikling på, som vi vistnok alle sammen er enige om at vi har interesse i at gennemføre.

Jeg vil gerne spørge den højtærede landbrugsminister, om vi tør regne med, at der vil ske en ændring i denne administration i den kommende tid, når de ændringer, vi her debatterer, gennemføres.

Et andet spørgsmål, jeg gerne vil rette til den højtærede minister — også på grundlag af indhøstede erfaringer — vedrører den regel, der benyttes for opsigelse

af lån, når en køber melder sig og vil overtage et husmandsbrug og køberen ikke råder over andre penge end dem, han selv har tjent som landbrugsmedarbejder gennem en årrække. Jeg har også et par helt bestemte eksempler at henvise til her; jeg skal ikke trætte med det nu, men blot sige, at det forekommer mig helt urimeligt, at en ung mand, der ikke har forsynet sig på anden måde end ved at have arbejdet ved landbruget som medarbejder måske 10 år længere, end han normalt ville, har lagt forholdsvis mange penge til side og møder med nogle og tyve tusinde kroner, får den besked fra amtskommissionen, at han er for velhavende. Og når han derefter køber et bestående statshusmandsbrug, opsiges man lånene, både Marshalllånet og de lån, der er givet af staten, og som kan opsiges.

Jeg regner med, at det også er en af de ting, der vil blive lempet, når de lovforslag, vi her behandler, er gennemført.

Endelig vil jeg gerne have lov at nævne et par forhold, som måske i nogen grad kan tages som kritik af jordlovsudvalget. Der er visse ting, der synes at sige mig, at jordlovsudvalget ved sin administration giver for ringe en støtte til de statshusmænd, der i mange tilfælde skal købe, og navnlig hvis statshusmændene køber i fællesskab og er relativt afhængige eller gennem en årrække, kan jeg sige, har været vant til at være afhængige af sælgeren.

Jeg tænker her på alle disse lejehusmænd, der i de senere år har overtaget deres brug og ofte har klaret det en bloc. Det er helt urimeligt, synes jeg, at man klarer det på den måde, at godsejeren engagerer en sagfører af højeste kvalitet som rådgiver, medens den enkelte husmand i virkeligheden stilles alene over for godsejeren og højesteressagføreren. Jeg har set resultater, som i hvert fald på mig har virket sindsoprivende, idet helt urimelige fordringer er blevet gennemført over for lejehusmændene til fordel for godsejerne.

Når der nu i forslaget er indført et ord som kapitaliseringsværdien, vil jeg gerne spørge den højtærede minister: hvad forstår man ved det? Da vi i sin tid skulle have kapitaliseret en værdi ovre på Langeland — der var nedsat en kommission til det, og der mødte en højesteressagfører fra Køben-

[Aage Fogh.]

havn som repræsentant for greven — fandt man ud af, at en jagtleje, som man satte til 5 kr. pr. td. land årlig, kunne kapitaliseres ved, at man gangede med 14. Jeg har aldrig kunnet finde, at der var nogen som helst rimelighed i det. Jeg mener, at hvis renten normalt er omkring ved 5 pct., må man gange med 20 for at kapitalisere. Men i dette bestemte tilfælde tillod man sig altså at anvende en anden fremgangsmåde. Hvorfor? Fordi amtmanden som opmand havde valgt en mand, der var for gammel, en mand, der for lang tid siden var faldet for aldersgrænsen som dommer, en mand, der var ude af stand til selv at dømme og derfor til punkt og prikke fulgte den indstilling, der var givet af højesteretssagføreren på godsejerens vegne.

Jeg kan ikke finde det rimeligt, at statens jordlovsudvalg ikke i en sådan affære kan optræde samlet på husmændenes vegne og varetage deres interesser, når det dog er staten, der igennem udvalget skal fastsætte alle prioriteterne lige til skorstenen i de brug, der oprettes. Jeg vil derfor gerne benytte lejligheden her til at føre sagen frem. Det er muligt, det ikke kan ændres ved denne lov, men jeg vil gerne bede den højtærede landbrugsminister overveje, om der ikke i den lov, hvor paragraffen om kommissionen findes, skulle indsættes en bestemmelse om, at der til opmand ikke må udpeges en mand, der er faldet for aldersgrænsen. Jeg synes dog, det er urimeligt, når man på forhånd ved, at den mand, der skal udpeges til opmand i en sag som denne, ikke alene for 4-5 år siden er faldet for aldersgrænsen som dommer, men også er så temmelig senil.

Endvidere synes jeg, det ville være højst rimeligt at indsætte en bestemmelse om, hvad man forstår ved kapitalisering. Dengang man lavde loven om ålegårdsretten og det udvalg, der sad, ikke vidste, hvad det skulle gøre ved de gamle bestemmelser, sagde man ganske vist: her kapitaliserer vi med faktor 14. Men der er dog ikke nogen rimelighed, ikke nogen anstændighed, i at bruge dette i erstatningssager fra 1959 og fremefter. Derfor er ændringer efter min mening tiltrængt, selv om de ikke kan gennemføres i denne lov, så i en anden lov.

Landbrugsministeren (Skytte): Jeg vil gerne takke for den tilslutning, de forskellige ordførere har givet til lovforslagene. Det gælder vel alle ordførerne med undtagelse af den konservative, ligesom jeg forstod, at også den kommunistiske ordfører havde visse betænkeligheder ved de foreliggende lovforslag.

Jeg er i og for sig ganske enig i de betragtninger, det ærede medlem hr. Carl Petersen fremkom med. Det havde måske været rigtigst at undersøge, om man i det hele taget skulle udstykke, at man altså, om jeg så må sige, havde underkastet den mere principielle del af sagen en nærmere prøvelse inden forslagenes fremsættelse. Jeg kan tilføje, at jeg i og for sig slet ikke havde haft noget imod, at det var blevet sådan, men man må her huske, at det drejer sig om en ændring af udlånsbetingelserne efter en kommissionsindstilling, om opfyldelsen af et løfte givet af min forgænger og gentaget af mig. Skulle det løfte opfyldes relativt hurtigt — vi håbede i starten på et år, hvad der ikke lykkedes — kunne der ikke levnes tid til i kommissionen at gennemgå den mere principielle del af hele udstykningsagen. Det tror jeg alle, der har været medlem af denne kommission, vil give mig ret i. Det er altså årsagen til, at forslagene fremkommer i den foreliggende form.

Det glæder mig, at der næsten fra alle sider er givet udtryk for, at forslagene betyder en forenkling og en forbedring. Den konservative ordfører sagde det på den måde, at forslagene jo i hvert fald fjernede de værste af de økonomiske uhyrligheder, vi hidtil har haft — hvis jeg da ikke misforstod ordføreren, hvad jeg ikke tror jeg gjorde.

Der er rejst en lang række spørgsmål, som måske ikke har direkte tilknytning til de foreliggende forslag, men som det er rimeligt at rejse i forbindelse med dem.

Der er de små landbrugs stilling. De har jo den tilknytning til lovforslagene, at der efter udlånsloven åbnes, om jeg så må sige, øget adgang til at finansiere sammenlægningen i tilfælde af, at to eller flere små brug lægges sammen til et brug af en passende størrelse. Jeg tror ikke, der er uenighed, i hvert fald ikke væsentlig, hvad angår disse små landbrug. Det gælder for mange

[Landbrugsministeren.]

af dem, at de i dag ikke udgør rammen om en families eksistens; i mange tilfælde er de kun en bolig, hvorfra man passer et arbejde uden for landbruget. Jeg tror altså ikke, der er nogen uenighed om, at der bør tilstræbes en rationalisering, gående ud på, at sådanne for små landbrug sammenlægges og jorden fra dem lægges ind under et andet brug. Jeg håber heller ikke, der er uenighed om, at disse små landbrug først og fremmest — man kan sige, hvis ikke ganske særlige forhold foreligger — skal gå til supplerende af andre landbrug, der er for små. Hvis man kan gå ind for det, kan jeg for min del tilsige støtte til en sådan udvikling.

Jeg vil gerne udtale min glæde over det ærede medlem hr. Niels Eriksens positive indstilling til lovforslagene. Jeg forstår udmærket, at man ikke ønsker at tage stilling til det rent principielle, men vil afvente nærmere undersøgelse i den landbokommission, som nu nedsættes; det er der ikke noget at sige til. Også jeg mener, det vil være rimeligt at vente, og derfor vil det efter min mening være forkert i dag at ændre væsentligt i den førte udstykningspolitik, som jo ikke i de senere år har været af så stort omfang, at man løber nogen væsentlig risiko for de fejlinvesteringer, der blev talt om fra anden side. Hvem afgør i øvrigt, om det er fejlinvesteringer? Jeg tror, der er mennesker, der helt fra ustykningsbegyndelse har sagt: det er fejlinvesteringer. Ikke desto mindre har vi i kraft af udstykningsloven fået oprettet tusinder af landbrug, som i høj grad kan siges at have opfyldt deres bestemmelse og udøvet deres funktion både i landbruget og i samfundet. Jeg tror ikke, vi må underkende betydningen af det. Om så tiderne fører med sig, at den brugsstørrelse, man oprindelig udstykkede, ikke længere er tidssvarende, men for lille, ja, så har vi ikke andet at gøre end at råde bod på det efterhånden. Denne brugsstørrelse har dog i mange år hævdet sig udmærket i praksis og dannet basis for arbejde og underhold til en familie.

Det ærede medlem hr. Niels Eriksen nævnedes generationsskiftet, som flere talere i øvrigt har været inde på. Her er et problem, som ganske afgjort må tages op, dog ikke i forbindelse med denne lovgivning,

her kan højst være tale om det generationsskifte, som skal ske i statshusmandsbrugene. Det er et spørgsmål, som trænger til mere opmærksomhed og også mere støtte, end vi hidtil har ydet.

Man har omtalt jordlovsudvalgets administration — jeg skal senere sige et par ord til det ærede medlem hr. Aage Fogh om de specielle spørgsmål, han rejste. Jeg vil gerne sige om denne administration, at den er nu ikke udvidet så voldsomt, i kraft af forkøbsretsbestemmelsen dog noget. Det ærede medlem hr. Niels Eriksen var jo inde på det samtidig med, at han var inde på, at der måske ikke skulle være forkøbsret til de for små brug. Hvis man gennemfører en sådan forkøbsret, hvad der har været på tale nogle gange, vil det selvfølgelig øge administrationen, men dog vel ikke mere, end det er til at overse. Nej, den store administration i statens jordlovsudvalg i dag skyldes jo, jeg havde nær sagt selvfølgelig, de meget udviklede love, som ikke alene et flertal i tinget har gennemført, men som vi som regel har gennemført enstemmigt, og vejen frem til en mindre administration går først og fremmest gennem en forenkling af den lovgivning, som jeg for min del gerne så gennemført. Kunne vi i landbokommissionen nå frem til en sådan forenkling, ville jeg hilse det med den største tilfredshed.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. H. C. Toft, som glædede sig over den forenkling, der er sket ved, at alle lån skal forrentes og afdrages ens, at man har nu engang fundet det hensigtsmæssigt alligevel at have lånene opdelt til de formål, de går til; men kan udvalget finde frem til en mere praktisk ordning, er jeg altid parat til at forhandle om noget sådant.

Det tal, det ærede medlem er kommet til som tilskud til et brug på 44 000 kr., tror jeg ikke kan holde for en nærmere prøvelse. Jeg skal til udvalgets orientering give en beregning, som man, om man finder det fornødent rent sagligt, kan drøfte. Jeg er helt overbevist om, at det ligger væsentligt under det tal, det ærede medlem har fundet frem til.

Når det ærede medlem så stærkt slår fast, hvad der er resultatet af undersøgelsesarbejdet i den kommission, der nu kommer med indstilling om denne lovgivning, må jeg sige, at jeg synes, det er forhastede slut-

[Landbrugsministeren.]

ninger, det ærede medlem drager af dette resultat. For det første er arbejdet med disse undersøgelser ikke færdigt, og for det andet mener jeg ikke, at der kan drages den slutning, som det ærede medlem gør.

Jeg må selvfølgelig tage til mig, når det ærede medlem bebrejder mig, at det har været for længe at få nedsat landbokommissionen. Det er mange år siden, sagen her i tinget blev fremført fra konservativ side. Jeg kunne egentlig tænke mig, at det ærede medlem samtidig havde sagt, at det var meget beklageligt, at hans egen og venstres regering ikke i sin tid virkelig gjorde det forslag, hans egne partifæller har fremført her i tinget. Jeg må altså tage til mig, når man bebrejder mig, at det har været så længe, men jeg har i hvert fald gjort det, og det er ikke helt uvæsentligt.

Så vil jeg gerne rette en tak til det ærede medlem hr. H. C. Toft for citatet af de, som jeg selv mener gode udtalelser, jeg har fremsat i Nyborg. Jeg mener, det er ganske fortrinligt, at de i fremtiden kan læses i Folketingstidende, hvad de nu kan ved det ærede medlems hjælp; jeg mener, at de helt dækker den indstilling, de foreliggende lovforslag er udtryk for.

Vedrørende sit forslag om en forhøjelse af forkøbsretsgrænsen sagde det ærede medlem, at de brug, der her er tale om, brug med 56 000 kr.s grundbeløb, var ikke for store, og der var ingen jord at undvære. Jeg går ud fra, at det ærede medlem har samme kendskab som jeg til brug af denne størrelse, og er det tilfældet, ved det ærede medlem, at det jo ikke er en ensrettet masse. Der er brug med passende arrondering og med passende bygninger, men jeg har netop i dag været ude for et brug af denne størrelse med jord beliggende 7 forskellige steder, noget meget langt fra bygningerne. Når statens jordlovsudvalg gør forkøbsretten gældende, gør man det under hensyntagen til de landbrugsmæssige forhold på den pågældende ejendom. Jeg tror, man skal lede længe, før man finder et til-

fælde, hvor der er købt et brug med passende arrondering og med gode moderne bygninger. Der købes fortrinsvis den anden kategori ejendomme med dårlige bygninger og med jord med dårlig arrondering, hvor jorden kan bruges til supplerende af bekvemt beliggende mindre brug. Det er min erfaring som mangeårigt medlem af statens jordlovsudvalg, at der er mange brug af denne størrelse, der absolut ikke bliver ringere af, at man frastykker et mindre areal.

Med hensyn til det ærede medlem hr. Aage Foghs anker over statshusmandslovens administration er jeg ude af stand til at sige noget om de eksempler fra praksis, der blev nævnt, men jeg er selvfølgelig villig til at lade dem undersøge og se, hvorvidt denne administration er i strid med det, der står i loven. Hvis det efter loven ikke kan gøres anderledes, må man ændre loven, og hvis der er tale om, at man har administreret, skal vi sige forkert, så er jeg helt sikker på, at statens jordlovsudvalg, når det gøres opmærksom herpå, er mere end villig til at ændre denne administration. Det gælder såvel med hensyn til det tilfælde, der blev nævnt om gartneren, der købte jord, som med hensyn til opsigelsen af lån. Det sidste tror jeg i denne forbindelse er det mest alvorlige. På det punkt er jeg i hvert fald tilhænger af en liberal administration af loven, og en sådan vil jeg virke for.

Det ærede medlem hr. Aage Fogh nævnte på ny spørgsmålet om fæstehusmændene på Langeland. Om dette spørgsmål skal jeg indskrænke mig til at sige, at de pågældende husmænd fik tilbudt hjælp af kommissionens formand. Jeg var selv medvirkende dengang, så jeg ved, det er tilfældet, men af grunde, jeg ikke skal komme ind på her, gjorde man ikke brug af dette tilbud. Statens jordlovsudvalg såvel som ministeriet var efter min mening afskåret fra at gribe ind på anden måde, end det skete, fordi man valgte den udvej at lade de stridigheder, der var parterne imellem, afgøre ved voldgiftsret. Man kan selvfølgelig kritisere voldgiftsrettens sammensæt-

[Landbrugsministeren.]

ning, men det ønsker jeg ikke at blande mig i. Jeg mener ikke, man kan gå imod en afgørelse truffet på fuldt lovligt grundlag. Jeg skal i øvrigt slet ikke udtale mig om, hvorvidt den behandling, der blev husmændene til del, var rigtig og retfærdig.

Når nu alle ordførerne næsten uden undtagelse er enige om, at de lovforslag, vi nu behandler, er en forbedring i forhold til de love, vi har, er det mit håb, at man kan forhandle sig til rette i udvalget, ligesom det store udvalg i den nedsatte kommission har kunnet det, så at vi, om ikke i enighed — for det anser jeg på nuværende tidspunkt for udelukket — men i hvert fald, som vi plejer, med stort flertal kan gennemføre denne lovgivning.

Niels Eriksen: Det er kun en ganske kort bemærkning i anledning af de udtalelser om sammenlægning af landbrug, der er blevet fremsat. Her konstaterer jeg med glæde, at den højtærede landbrugsminister ikke er uenig i mine synspunkter med hensyn til sammenlægning, fordi jeg nemlig i den senere tid har været ude for nogle tilfælde, hvor jordlovsudvalget på en efter min opfattelse ganske forkert måde har lagt sig hindrende i vejen.

Jeg blev lidt ængstelig ved at høre det ærede medlem hr. Axel Sørensen, som nok ville sammenlægge, men forudsætningen herfor var, forstod jeg, at det skulle være to mindre brug, der skulle sammenlægges. Ligger der et for lille landbrug, som tilfældigvis ikke har en nabo, der har det, man kalder et for lille areal, skal der så for tid og evighed hvile landbrugsforpligtelse herpå, så det ikke kan afvikles på en ordentlig måde? Jeg vil gerne spørge, om det er det ærede medlem hr. Axel Sørensens mening. Det er noget meget væsentligt at få konstateret.

H. C. Toff: Jeg nævnte i mit første indlæg, at kommissionen havde henstillet til landbrugsministeren at foranledige, at finansministeren forandrede reglerne i den hidtidige ligningslov om, at de afdragsfri lån skal beskattes, og jeg spurgte den højtærede landbrugsminister, om det var regeringens hensigt at gøre det, og hvis det er det — det går jeg ud fra, når ministeren ikke har

svaret på anden måde end ved at tie stille — er forholdet det, at her får staten også et skattetab i forhold til den hidtidige lovgivning, således at der bliver et betydeligt beløb at lægge til det, jeg nævnte før.

Den højtærede landbrugsminister tvivlede på, at mine beregninger var rigtige, og jeg glæder mig selvfølgelig til i udvalget at få landbrugsministeren til at regne om igen. Jeg er ikke i tvivl om, at landbrugsministeren, når han bruger samme tal som jeg, altså $5\frac{2}{3}$ pct., vil komme til nøjagtig samme resultat som jeg, men det er selvfølgelig rart at have en autoritativ udtalelse fra landbrugsministeren om, at det, jeg her har fremført, er rigtigt. Jeg vil dog gerne bede landbrugsministeren svare mig på, om det er regeringens hensigt at søge denne lempelse for de afdragsfri lån i finansministeriet over ligningsloven i fremtiden.

Den højtærede landbrugsminister var slet ikke så afvisende over for de synspunkter, jeg har gjort gældende i dag, som den højtærede landbrugsminister var både i 1958 og 1957. Det var i det hele taget helt andre toner, der lød fra ordførerne for regeringspartierne i dag, end dengang jeg fremførte de synspunkter, som jeg på ny har fremført i dag for folketinget. Det giver mig da selvfølgelig håb om, at vi under arbejdet i udvalget kan forvente at få tilslutning til de synspunkter, jeg har gjort gældende, og den højtærede landbrugsminister gav også udtryk for, at han var enig med det ærede medlem hr. Carl Petersen i, at man skulle undersøge, om man i det hele taget skulle udstykke. I kommissionen havde man ikke haft tid nok, men der er altså tvivl i den højtærede landbrugsministers sind. Derfor er det, jeg håber, at vi også kan få tilslutning til under udvalgsarbejdet at begrænse statens udlånsvirksomhed på dette område, indtil kommissionen slutter sit arbejde.

Den højtærede landbrugsminister gjorde også nogle bemærkninger om de ganske særlige forhold, der kunne være vedrørende en ejendom, hvis grundværdi var 56 000 kr., altså hvor forkøbsretten kunne gøres gældende. Det har ikke noget med selve beløbet at gøre, der kan være mange gode grunde til — f. eks. hvor en ejendom har en dårlig

[H. C. Toft.]

arrondering — at man netop her søger at skaffe tillægsjord til små brug på det pågældende sted ved en ombytning mellem forskellige ejere. Man behøver dog ikke statens forkøbsret for at have den mulighed. Det er klart, at den, der ejer en sådan landejendom, altid gerne vil bidrage til, at hans ejendom får en bedre arrondering, altså bedre driftsmæssige betingelser for dyrkning af ejendommen.

Den højtærede minister var taknemlig for det, jeg havde citeret, og det skulle dække de synspunkter, der indeholdes i lovforslagene. Det kan jeg ikke være enig med den højtærede minister i; for det kan da ikke være rigtigt, når man her indfører en spærreprioritet, der er uopsigelig fra debtors side i 60 år, at det giver en garanti for, at mange landmænd kan blive deres egen herre. Og samtidig åbnes der mulighed for at ændre lånebetingelserne, mulighed for at kunne forhøje renten for statslånet helt op til 7½ pct., ikke blot for den afdragsfri del af lånet, men for hele lånet. Med andre ord, det er staten, der skal bestemme, om den pågældende køber, der vil overtage det bestående brug, er kvalificeret, eller om han har nogle få tusinde kroner for meget, og bestemme, om f. eks. en køber, der, som det ærede medlem hr. Aage Fogh før nævnte det, har været så flittig gennem mange år, at han virkelig har skabt sig en betydelig opsparing, ikke skal kunne få en del af lånet afdragsfrit og rentefrit, men i stedet for få renten af hele lånet sat helt op til 7½ pct. Jeg er ikke i tvivl om, at her kan det ærede medlem hr. Aage Fogh og jeg nemt blive enige.

Til slut et par ord til det ærede medlem hr. Kristian Kristensen, der sagde til mig, at det er rigtigt, at retsforbundet tidligere har givet udtryk for, at statens udlånsvirksomhed var noget af det mest ulykkelige for vort land. Det har også den højtærede fiskeriminister talt om, inden han indtog ministerposten efter valget i 1957, og det ærede medlem hr. Kristian Kristensen gav ved behandlingen af de tidligere love udtryk for, at retsforbundet ville se på, hvad kommissionen kom med, og når den så havde sluttet sit arbejde, ville man også

være med til at nedsætte statens udgifter. Nu siger det ærede medlem, at det har man også gjort på dette område. Nu ved jeg ikke, hvordan det ærede medlem kommer dertil, for efter min beregning er for det første statstilskuddet blevet større, og udlånsbeløbene er ikke blevet mindre, og derfor spørger jeg det ærede medlem: vil det ærede medlem være med til at nedsætte statens udgifter på det område, jeg har nævnt? Det drejer sig om en snes mill. kr.; det er altså ikke den lille klatskilling på 200 000 kr., det ærede medlem talte om under behandlingen af lovforslaget om statstilskud til landbrugsundervisning. Det er et større beløb, der her er tale om, og det var rart i dag at få at vide, om retsforbundet er kommet tilbage til de synspunkter, det havde inden regeringsdannelsen i 1957, og som den højtærede fiskeriminister da gav udtryk for, thi i så fald er der håb for mig om, at retsforbundet vil følge de synspunkter, jeg her har fremhævet.

Axel Sørensen: Det ærede medlem hr. Niels Eriksen stillede spørgsmål til mig vedrørende mine udtalelser om de små landbrugsejendomme og om sammenlægning heraf. Hvor der er mulighed for at lægge to for små ejendomme sammen, finder jeg det er at foretrække, og hvor der ligger en ejendom, som ikke har mulighed for at blive sammenlagt med en mindre, søger man, som det fremgår af lovens § 58, stk. 1 og 2, gennem en jordfordeling at løse spørgsmålet, og med lidt god vilje har der — selv om vi mellem naboer ved, at det er vanskeligt at flytte markskel — ofte vist sig mulighed for en jordfordeling.

Landbrugsministeren (Skytte): Jeg beklager, at jeg i første omgang glemte at svare på det ærede medlem hr. H. C. Tofts spørgsmål.

Det, der er tale om, er afdrag på spærreprioriteten, og det skal først virke 60 år frem i tiden. Spørgsmålet har været forhandlet mellem landbrugsministeriet og finansministeriet, og finansministeriets stilling i dag er den, at man er betænkelig ved en lovgivning så langt frem i tiden; man finder det mere rimeligt at tage stilling, når vi når så langt, men sagen er ikke endeligt

[Landbrugsministeren.]

klaret; jeg må altså for at svare koncist sige, at regeringen endnu ikke har taget standpunkt i dette spørgsmål.

Jeg skal tilføje, at jeg mener stadig, at det ærede medlems tilskudsberegninger er forkerte. Det vil jeg gerne fremhæve, fordi jeg synes, det ligesom lå i det ærede medlems udtalelser, at han ventede en bekræftelse fra mig, men jeg tror, han må vente en afkræftelse. Jeg har ikke beregningerne her, derfor kan jeg ikke sige mere.

Det er rigtigt, at den dårlige arrondering ikke har noget at gøre med grundbeløbet, men det er dog en begrundelse for forkøbsretten til disse ejendomme, når man udnytter denne forkøbsret, som jeg mener man gør, med skyldig hensyntagen først og fremmest til de landbrugsmæssige spørgsmål i forbindelse med en sådan ejendom.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Carl Petersen: Jeg foreslår, at lovforslagene henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning
vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Fuglsang har meddelt mig, at han ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Har regeringen mere konkrete planer med hensyn til at sikre de tre Amagerkommuner tilfredsstillende og betryggende sygehusforhold og i så fald hvilke?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen var tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 19. januar kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

og

forslag til lov om ændringer i statshusmandsloven.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om nedlæggelse af statsbrandforsikringsfonden.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af skatteopkrævningen i Frederiksberg kommune.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om kommunale ejendomsskatter.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere.

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 15⁵⁷.

40. møde.

Tirsdag den 19. januar kl. 14.

Formanden: Jeg skal foreløbig forbigå punkt 1 på dagsordenen og gå over til den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om nedlæggelse af statsbrandforsikringsfonden.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2637, fremsættelsen i tidenden sp. 2113).